

Thesium humifusum DC. teruggevonden in de duinen bij Katwijk

door

C. T. VAN DORP (Leiden)

In de zomer van 1976 deed ik in het kader van een doctoraal onderwerp aan de afd. Milieubiologie van de Rijksuniversiteit te Leiden een vegetatiekundig onderzoek in Berkheide, het duingebied tussen Katwijk en de Wassenaarse Slag. In het noord-oostelijke deel van dit gebied bleek op één helling *Thesium humifusum* DC. voor te komen en wel op vier plekje niet meer dan 50 m van elkaar.

De eerste exemplaren vond ik op 22 juni. Enige dagen tevoren had het een beetje geregend, zodat de duinen groener en levendiger waren dan meestal in de extreem droge zomer van 1976. Mogelijk had ook *T. humifusum* van deze regen geprofiteerd. De bloeiwijze die ik zag, stak uit onder een blad van *Rubus caesius*, waaronder het plantje zich gedeeltelijk verborgen hield. In totaal stonden hier ca. 5 exemplaren, die

op deze ene na, bijna helemaal door de konijnen waren afgegraasd. Ongeveer 14 dagen later werd deze vondst door J. J. M. van Alphen, H. W. J. van Dijk en R. van der Meijden ter plaatse bevestigd en op foto's vastgelegd. De vierde – en meest talrijke – vondst werd in augustus door A. P. Noordam gedaan. Ondanks verder intensief speurwerk is het tot nog toe hierbij gebleven.

T. humifusum was sinds 1912 niet meer in ons land waargenomen en volgens QUENÉ-BOTERENBROOD & MENNEMA (1973) en HEUKELS-VAN OOSTSTROOM (1975) vermoedelijk verdwenen. De eerste auteurs vermelden „Tussen 1900 en 1912 is de soort in 5 uurhokken in onze duinen bij Santpoort, Katwijk, Den Haag en Ter Heide gevonden. Bij Katwijk kwam *T. humifusum* op verschillende groeiplaatsen in twee aangrenzende uurhokken voor. Het laatst gevonden herbariumexemplaar dateert van 1912; daarna zijn er geen vondsten meer bekend van deze soort in Nederland, waar hij de noordgrens van zijn areaal bereikte op het vasteland van Europa”.

T. humifusum is een halfparasiet die woekert op Walstro (HEIMANS et al., 1965). Dat kan in dit geval *Galium verum* zijn, die hier zeer talrijk is.

De groeiplaatsjes in de duinen bij Katwijk liggen vlak bij elkaar op een N.-helling met een inclinatie van ca. 25°. In de directe omgeving bevinden zich mooie duinroos-hellingen, terwijl *Rosa pimpinellifolia* ook op deze vrij steile N.-helling verspreid voorkomt. In tabel 1 zijn twee vegetatiekundige opnamen weergegeven, die ter plaatse zijn gemaakt.

In opname nr. 2 groeiden de meeste exemplaren van *T. humifusum* in de rand van het kruipwilgstruweel. Buiten de opname stond nog een aantal, door de konijnen afgegraste exemplaren in een lage vegetatie, die erg leek op die van opname nr. 1. De vegetaties in beide opnamen behoren tot het Galio-Koelerion (R. Tüxen 1937) Westhoff en Den Held 1969.

De beide andere vindplaatsen waren zeer homogeen, t.w. langs een voetspoor, met één exemplaar in kaal zand onder een struikje van *Salix repens* en tussen een hek en een voetspoor in de overgang van een veldje *Convallaria majalis* naar een kruipwilgstruweel.

De groeiplaats van *T. humifusum* ligt in één van de uurhokken, waarin de soort tussen 1900 en 1912 is gevonden, zodat het zeer waarschijnlijk is dat de soort zich hier al die tijd heeft gehandhaafd. Of het warme weer van 1976 speciaal gunstig is geweest voor het ontkiemen van aanwezige zaden, of dat *T. humifusum* zich hier min of meer continu boven het zand heeft vertoond, valt niet te zeggen.

De duinen Z. van Katwijk worden de laatste jaren meer door recreanten bezocht dan door floristen. Gelukkig geniet het gebied sinds enige jaren de belangstelling van de Werkgroep Berkheide, die hier een grondige floristische inventarisatie heeft ver-

<i>Pseudoscleropodium purum</i>	01	
<i>Tortula ruraliformis</i>	4	1
<i>Cladonia furcata</i>	1	

TABEL 1. Twee vegetatiekundige opnamen van de groeiplaats van *Thesium humifusum* DC. in de duinen bij Katwijk.

De opnamen zijn gemaakt volgens de decimale bedekkingsschaal van LONDO (1975) en de logaritmische abundantieschaal van DOING KRAFT (1954).

In verband met de extreme droogte zijn ook dode planten, voorzover herkenbaar, opgenomen (†).

opnamenummer	1	2
oppervlakte	2 × 2,5 m ²	2 × 3 m ²
datum	22.VI.1976	13.VIII.1976
expositie en inclinatie	NNO.; 5–10°	N.; 10°
struiklaag		50–75 cm hoog
<i>Ligustrum vulgare</i>		1.3b
<i>Salix repens</i>		01.5a fr
kruidlaag	2–5(–20) cm hoog	1–10(–20) cm hoog
<i>Ligustrum vulgare</i>	1.4b	
<i>Rosa pimpinellifolia</i>	01.6a	1.4a fr
<i>Rubus caesius</i>	02.6a fl	02.5a fr
<i>Salix repens</i>	1.5a	
<i>Achillea millefolium</i>	1.4b	1.5b
<i>Cerastium arvense</i>	2.6a fr	1.5b
<i>Cerastium semidecandrum</i>	1.5b fr †	
<i>Cynoglossum officinale</i>		1.3b k
<i>Erophila verna</i>	1.5a fr †	
<i>Galium verum</i>	2.7a kn	2.6b fl
<i>Hieracium pilosella</i>		1.5b
<i>Lotus corniculatus</i>		1.4a
<i>Myosotis ramosissima</i>	1.5a fr †	
<i>Ononis repens</i>		1.4a
<i>Picris hieracioides</i>		1.4a
<i>Pimpinella saxifraga</i>	1.3b	1.5a fl
<i>Plantago lanceolata</i>	1.4b	1.5a fl
<i>Saxifraga tridactylites</i>	1.5a fr †	
<i>Sedum acre</i>	1.5a	1.5a
<i>Senecio jacobaea</i>	1.3b	
<i>Silene nutans</i>	2.6a	1.5b
<i>Taraxacum erythrospermum</i>	1.4a	
<i>Taraxacum spec.</i>		1.4b
<i>Thesium humifusum</i>	1.4a fl	1.5a fr
<i>Thymus pulegioides</i>	1.6b	1.6a fl
<i>Veronica officinalis</i>	1.5b	
<i>Aira praecox</i>	1.4b fr	
<i>Anthoxanthum odoratum</i>	1.5a fr	1.6a fr
<i>Bromus mollis</i>	1.5a fr	1.5b fr †
<i>Calamagrostis epigejos</i>	1.4b	1.6b fr
<i>Carex arenaria</i>	1.4b	1.4b fr
<i>Festuca rubra</i>		1.7a fr
<i>Festuca tenuifolia</i>	4.7b fl	1.7b fr
<i>Helictotrichon pubescens</i>	1.5b	1.6a
<i>Koeleria cristata</i>	1.5b	1.6a fr
<i>Luzula campestris</i>	01.7a fr	1.4b
<i>Phleum arenarium</i>		1.4b fr †
<i>Phleum pratense</i>		1.5a fl
<i>Poa pratensis</i>	1.6b fl	1.5a
moslaag		
<i>Brachythecium albicans</i>	1	
<i>Bryum capillare</i>	4	
<i>Ceratodon purpureus</i>	4	1
<i>Dicranum scoparium</i>	1	
<i>Hypnum cupressiforme</i>	2	1
<i>Mnium affine</i>	4	1

richt. Minder gelukkig zijn de plannen van de Leidse Duinwaterleiding om hun bedrijfsgebouwen tot bedreigend dicht bij de gevonden groeiplaats van *T. humifusum* uit te breiden. Ook geven de ontwikkeling en begeleiding van de recreatie in dit gebied aanleiding tot zorg. Het is te hopen, dat plannen van de Provinciale Planologische Dienst van Zuid-Holland en de afdeling recreatie van het Staatsbosbeheer om in het noordelijk deel van Berkheide voorzieningen voor intensieve recreatie aan te leggen, niet zullen worden uitgevoerd.

Literatuur

- DOING KRAFT, H., 1954. L'analyse des carrés permanents. Acta Bot. Neerl. 3, p. 421-424.
- HEIMANS, E., H. W. HEINSIUS & JAC. P. THIJSE, 1965. Geïllustreerde Flora van Nederland, 21e druk. Amsterdam.
- HEUKELS-VAN COOSTSTROOM, 1975. Flora van Nederland, 18e druk. Groningen.
- LONDO, G., 1975. De decimale schaal voor vegetatiekundige opnamen van permanente kwadraten. Gorteria 7 (7), p. 101-106.
- QUENÉ-BOTERENBROOD, A. J. & J. MENNEMA, 1973. Zeldzame Nederlandse plantesoorten in Zuid-Holland. Provinciale Waterstaat, 's-Gravenhage.
- WESTHOFF, V. & A. J. DEN HELD, 1969. Plantengemeenschappen in Nederland. Zutphen.

Summary

The author describes the habitat of *Thesium humifusum* DC. in the dunes near Katwijk (prov. of South-Holland), where the species is re-found for the first time since 1912.